

3. Створити базу для прийняття ефективних тактичних управлінських рішень на протязі визначеного стратегічного періоду [3, с. 13; 5, с. 27].

4. Визначити порівняльні переваги підприємств і забезпечити подальший їх розвиток за рахунок максимального використання його внутрішнього потенціалу [2, с. 54; 5, с. 27; 6, с. 21].

5. Знизити рівень невизначеності умов розвитку підприємства і забезпечити його швидку адаптацію до зміни факторів зовнішнього середовища [5, с. 27; 7, с. 21; 8, с. 13].

6. Сформуванати значення основних критеріальних оцінок інвестиційних і інших управлінських рішень [5, с. 27].

7. Визначити умови здійснення стратегічних змін організаційної структури управління підприємством [4, с. 27; 5, с. 27].

8. Забезпечити реалізацію відповідного менталітету власників і менеджерів в найбільш важливих стратегічних рішеннях щодо розвитку підприємства [5, с. 27; 6, с. 20].

Позитивно оцінюючи результати дослідження окремих науковців щодо ролі розробленої стратегії у забезпеченні ефективного розвитку підприємства у довгостроковому періоді, ми вважаємо, що ними розглянуто далеко не всі аспекти цієї ролі. Система таких аспектів може бути суттєво доповнена.

Зокрема, ми вважаємо, що крім розглянутих вище аспектів, розробка фінансової стратегії торговельних підприємств дозволяє:

1. Створити умови надійного розвитку всієї господарської діяльності підприємства за рахунок відповідної фінансової підтримки його корпоративної та бізнес-стратегій.

2. Сформуванати модель активної поведінки торговельного підприємства на фінансовому ринку та відповідного його позиціонування в окремих сегментах цього ринку.

3. Створити умови для побудови ефективної системи матеріального стимулювання фінансових менеджерів, орієнтованої на досягнення стратегічних цілей розвитку фінансової діяльності.

4. Визначити передумови формування системи інформаційного забезпечення управління фінансовою діяльністю, підпорядкованої реалізації стратегічних фінансових цілей підприємства.

Таким чином, одним з найважливіших завдань стратегічного розвитку підприємства є розробка фінансової стратегії. Це підтверджується результатами досліджень щодо ролі такої стратегії у забезпеченні ефективного розвитку торговельного підприємства. Фінансова стратегія конкретних суб'єктів господарювання формується в системі їх фінансової діяльності. Вона має відображувати основні особливості фінансової діяльності цих суб'єктів.

Література

1. Діяльність підприємств-суб'єктів підприємницької діяльності : стат. зб. – Ч. II. – К. : Держкомітет України, 2008. – 212 с.
2. Кох Р. Стратегия ; пер. с англ. / Р. Кох. – М. : Эксмо, 2007. – 224 с.
3. Немцов В. Д. Стратегічний менеджмент / В. Д. Немцов, Л. Є. Довгань. – К. : ТОВ “УВПК” “ЕксОБ”, 2001. – 560 с.
4. Мізюк Б. М. Стратегічне управління : підручник / Б. М. Мізюк. – Львів : Магнолія полюс, 2006. – 392 с.
5. Бланк И. А. Финансовая стратегия предприятия / И. А. Бланк. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. – 720 с.
6. Фатхутдинов Р. А. Стратегический менеджмент : учебник. – Изд. 4-е / Р. А. Фатхутдинов. – М. : Дело, 2011. – 448 с.
7. Бажин И. И. Управление изменениями / И. И. Бажин. – Харьков : Консул, 2006. – 384 с.
8. Веснин В. Р. Менеджмент : учебник. – Изд. 3-е / В. Р. Веснин. – М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2007. – 512 с.

УДК 330.341.1

Ю. Ю. БУРЄННІКОВ, С. В. КРИВА
Вінницький національний технічний університет

СТИМУЛЮВАННЯ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті розкрито основні тенденції розвитку інноваційної діяльності в Україні. Розглянуто заходи державної підтримки вітчизняних інноваційних підприємств та проблеми, які необхідно вирішувати для активізації інноваційної діяльності підприємств.

In the article main tendencies of innovative activity are exposed in Ukraine. The measures of state support of domestic innovative enterprises and problems which must be resolved for activation of innovative activity of enterprises are considered.

Вступ. Характерною ознакою сучасного стану світової економіки є широке впровадження у виробництво новітніх досягнень науки і техніки. В умовах світової фінансово-економічної кризи конкурентоспроможними є підприємства та галузі, що ґрунтуються на впровадженні та використанні інноваційних технологій.

Досвід економічного розвитку підтверджує, що еволюційний процес в економіці здійснюється саме за допомогою інновацій. Вони сприяють модернізації та структурній перебудові. Розв'язання основних проблем економічного розвитку в Україні в цілому і забезпечення активізації інноваційної діяльності зокрема – неможливе без ефективно діючого державного регулювання інноваційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень. Тематиці, пов'язаній з дослідженням проблеми, стану та виявлення ролі державного регулювання у забезпеченні інноваційної діяльності підприємств присвячені праці таких науковців, як: Л. Антонюк, Ю. Бажала, М. Денисенко, О. Кікченко, О. Кропельницької, О. Мозіль, В. Сидорук, І. Ткачук, А. Порунчика, І. Циглик та інших. Разом з тим, проблема інноваційної діяльності є багатовекторною та недостатньо дослідженою, її аспекти залишаються дискусійними і потребують подальшого розвитку.

Постановка завдання. Мета статті полягає в дослідженні стану інноваційної діяльності в Україні та визначенні державної підтримки інноваційної діяльності підприємств для підвищення їх активізації та конкурентоспроможності в сучасних умовах функціонування.

Виклад основного матеріалу. В Україні реформування здійснюється за умов зруйнованих господарських зв'язків і пропорцій, втрати ефективності у використанні наявних виробничих ресурсів, прихованого безробіття, знецінення доходів громадян. Ці негативні явища призвели до гострої валютно-фінансової кризи, різкого падіння інноваційної активності, дефіциту обігових коштів. Без державної підтримки підприємствам тут аж ніяк не обійтись. Це не означає, що держава мусить підтримувати всі підприємства всі підприємства. Головним у цьому напрямі є державна підтримка інноваційних підприємств. Саме держава повинна створювати умови для існування та постійного розширення інноваційної діяльності шляхом зменшення ставок оподаткування інноваційної продукції і прямої фінансової підтримки інноваційної діяльності та іншими шляхами.

Мета державного регулювання на кожному історичному етапі розвитку економіки залежить від багатьох обставин і, у першу чергу, від ступеня загального розвитку економіки. Класичний набір цілей державного регулювання економічно розвинутих країн передбачає такі складові [1]: економічне зростання; повну зайнятість; економічну ефективність; стабільний рівень цін; економічну свободу; справедливий розподіл доходів; економічну забезпеченість; збалансованість зовнішньоекономічних відносин.

Згідно із ЗУ "Про інноваційну діяльність" [2], державне регулювання інноваційної діяльності здійснюється шляхом:

- визначення і підтримки пріоритетних напрямів інноваційної діяльності державного, галузевого, регіонального та місцевого рівнів;
- формування та реалізації державних, галузевих, регіональних та місцевих програм;
- створення нормативно-правової бази та економічних механізмів для підтримки виконання інноваційних проектів;
- встановлення пільгового оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності;
- підтримки функціонування і розвитку сучасної інноваційної інфраструктури.

Не зважаючи на достатню кількість прийнятих законодавчих актів та створення державних структур щодо інноваційної діяльності, суттєвої активізації інноваційного розвитку промислових підприємств України не відбулося. Досить проблематично вирішуються питання фінансування інноваційних розробок, технічного переоснащення працюючих підприємств, не визначено пріоритетних напрямів та ефективних інструментів втілення моделі активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промисловості України.

Однією з можливих причин негативної динаміки за напрямками інноваційної діяльності об'єктів є суттєве зменшення кількості підприємств і організацій, які здійснюють наукові та науково-технічні розробки. Відповідний стан інноваційної діяльності в Україні впливає на її конкурентоспроможність. Так, за індексом глобальної конкурентоспроможності, розрахованим для періоду 2007–2008 рр., Україна посідає 73 місце серед 131 країни. Серед чинників впливу на рівень міжнародної конкурентоспроможності, негативний вплив демонструють: технологічна готовність – 93 місце; залучення прямих іноземних інвестицій і передачі технологій – 106 місце; засвоєння технологій на рівні фірм – 91 місце; інновації – 73 місце. Недоліками інноваційних конкурентних переваг для України стали низький рівень захисту інтелектуальної власності – 99 місце, і величина витрат компаній на дослідження і розвиток інновацій – 82 місце. Проте, слід відмітити позитивний вплив такої конкурентної переваги як потреба і можливість для впровадження інновацій, за якими Україна займає 45 місце із 125 країн [3].

Загальне зниження активізації інноваційної діяльності промислових підприємств характеризує ряд інших показників. Так, у 2008 р. порівняно з попереднім 2007 р. питома вага підприємств, що займалися інноваціями, зменшилась з 14,2 % до 13 %. Одночасно частка промислових підприємств, що впроваджували інновації, зменшилась з 11,5 % до 10,8 %. У зазначені роки відбулося зменшення чисельності науковців з 96,8 до 94,1 тис. осіб при одночасному зростанні чисельності докторів в економіці з 12,8 до 13,4 тис. осіб; відповідно кандидатів наук – з 74,2 до 77,8 тис. осіб. Крім того, звертає увагу те, що частка осіб, зайнятих дослідженнями і розробками в Україні, становить приблизно 0,5 % від загальної кількості зайнятих при середньому значенні цього показника для країн ЄС – 1,2 %. При цьому основна частка вчених в Україні працює у ВНЗ і академічних НДІ, 11 % – у галузевому секторі й лише 0,2 % вчених припадає на промисловий сегмент. Для порівняння: у США понад 70 % науки зосереджено в компаніях. За нинішніх умов бізнес в Україні ще не залучив до використання більшість науково-технічних досягнень, що вже створені та поширені в світі, тому немає економічних

стимулів фінансування НДЦКР. Показовим є те, що в загальному обсязі реалізованої промислової продукції українського виробництва тільки 5,9 % у 2008 р. належало до інноваційної, тоді як в ЄС – 60 % [4]. Ці різнобічні тенденції мають орієнтувати на зміну підходів до активізації інноваційної діяльності промислових підприємств та економіки в цілому в конкурентному середовищі. Намагання ж держави самотужки підтримувати перспективні наукоємні галузі та виробництва пов'язані, насамперед, з питаннями престижу держави, а не економічної ефективності. Саме тому переважна більшість науково-технічних інновацій зосереджена в руках держави, що значною мірою гальмує їх комерціалізацію та ефективне використання.

Головною метою державної інноваційної політики є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоспроможної продукції. Продумана і цілеспрямована інноваційна політика держави позитивно впливає на ефективність інноваційних процесів і загальну динаміку економічного розвитку. І, навпаки, недостатньо обгрунтовані дії і заходи держави у сфері регулювання інноваційних процесів руйнують їх мотиваційний механізм, гальмуючи соціально-економічне зростання і навіть перешкоджаючи йому. Для активного використання інновацій в економіці можна зазначити такі основні форми підтримки: організаційну, фінансову та правову [5].

Організаційна підтримка означає створення інфраструктури, що забезпечить комерціалізацію результатів науково-дослідних розробок з одночасним захистом інтелектуальної власності в Україні та за кордонами.

Фінансова підтримка полягає в концентрації матеріальних і фінансових ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку науки і техніки; стимулювання створення приватного вітчизняного капіталу.

Правове регулювання полягає у створенні законів і законодавчих актів, визначення ціноутворення, мита і митних податків, визначення обсягів і джерел інвестування інновацій, ставки податків та пільги, ліцензії і квоти, асигнування і дотації з державного та місцевих бюджетів, державні гарантії і відсотки за кредит, підтримка інфраструктурних утворень, затвердження норм і нормативів, державні замовлення і закупівлі, розробка й реалізація державних та цільових комплексних програм.

Правове регулювання розвитку економіки України здійснюється шляхом прийняття Верховною Радою України законів і законодавчих актів, видання указів Президента, нормативних актів Уряду (постанов, розпоряджень), Національного банку України, а також розроблення механізму їхньої реалізації і контролю за їх виконанням. Закони, законодавчі і нормативні акти визначають об'єкт і зміст регулювання, відповідальність юридичних та фізичних осіб за їх невиконання. Закони здійснюють функцію довготермінового правового регулювання, а укази, нормативні акти, як правило, – короткотермінового, або оперативного.

На основі законодавства має бути створене сприятливе правове середовище, яке забезпечує сукупність свобод і прав вітчизняних суб'єктів та їх іноземних партнерів у виборі видів господарської діяльності, її організаційних форм, у призначенні і використанні джерел фінансування, доступів до ресурсів; право володіння і розпорядження коштами виробництва. Розробка системи законів має бути спрямованою на функціонування ринкових саморегуляторів.

Передбачається гармонізація інноваційного законодавства України з міжнародними угодами і конвенціями у сфері захисту інтелектуальної власності, створення договірно-правового поля міжнародної науково-технологічної кооперації зі стратегічно важливими партнерами [6].

Таким чином, економічна і соціальна роль держави вимагає від державних органів при регулюванні інноваційних процесів виконання декількох основних функцій, а саме:

- акумулювання засобів на проведення наукових досліджень інновацій шляхом концентрації ресурсів і механізмів перерозподілу бюджету, а також за рахунок формування спеціальних фондів;
- координація інноваційної діяльності шляхом визначення загальних стратегічних орієнтирів інноваційної політики.

Для забезпечення такої координації держава сприяє кооперації і взаємодії різних інститутів у здійсненні інновацій:

- створення правової бази інноваційної політики шляхом формування дієвого необхідного законодавства і реально діючих механізмів його функціонування;
- кадрове забезпечення інноваційної діяльності шляхом підготовки спеціалістів у державних і недержавних навчальних закладах, які могли б організувати і сприяти розвитку організаційних структур, що займаються впровадженням інновацій (корпорацій, груп, фірм);
- регіональне регулювання інноваційної діяльності шляхом податкових пільг і раціонального розміщення інноваційного потенціалу, намагання вирівняти умови розповсюдження інновацій на території країни;
- регулювання міжнародного співробітництва у проведенні інноваційної діяльності через розроблену інноваційну стратегію і кооперацію;
- стимулювання інновацій шляхом заохочення конкуренції, надання пільг учасникам інноваційного процесу, державного страхування інноваційного ризику, а також інноваційного тиску на суб'єктів підприємництва введенням санкцій за випуск застарілої продукції.

Інноваційна політика держави тісно пов'язана з її інвестиційною політикою, спрямованою на стимулювання капіталовкладень в інноваційні процеси, тобто в ту сферу підприємницької діяльності, в якій інвестиції є

базою для матеріалізації нововведень, а також інноваційна політика держави практично не відокремлена від промислової політики в цілому.

Формування державної інвестиційно-інноваційної політики може здійснюватися на основі прямих і непрямих методів. Пріоритетність їх застосування визначається економічною ситуацією в країні і концепцією регулювання, з урахуванням стратегій державного управління, з орієнтацією на ринок або на централізований вплив. Державна інвестиційно-інноваційна політика забезпечується реалізацією багатьох чинників зовнішнього і внутрішнього середовища суб'єктів господарювання, які в комплексі визначають дійову стратегію ефективного управління інноваційною діяльністю підприємств. Активізація інноваційної діяльності підприємств зумовлює необхідність забезпечити вирішення наступних проблем:

- відтворення основних виробничих фондів на новому технологічному рівні та зниження матеріало-енергоємності виробництва;
- створення сприятливих умов для зростання частки підприємств, що займаються впровадженням інновацій;
- реалізовувати норму закону щодо частки бюджетних витрат на наукові дослідження;
- створення механізмів спроможності підприємств щодо фінансування досліджень та інвестування розробок за рахунок власних коштів;
- сприяння зростанню кількості інвестицій як внутрішніх, так і зовнішніх, які вкладаються у виробництво на засадах інноваційних технологій і виробів;
- розвиток інформаційної та сервісної інфраструктури щодо забезпечення розвитку інноваційного підприємництва;
- стимулювання діяльності підприємств у зростанні виробництва і реалізації інноваційної продукції;
- удосконалення податкової, митної та законодавчої бази щодо активізації інноваційної діяльності;
- створення досконалої системи оцінки та захисту інтелектуальної власності тощо.

Політика активізації інноваційної діяльності підприємств має базуватися на розробці та впровадженні інвестиційно-інноваційної стратегії розвитку. Згідно світовій практиці існує три типи стратегій інвестиційно-інноваційного розвитку: стратегія перенесення (використання зарубіжного науково-технічного потенціалу та перенесення його досягнень на терени власної економіки), стратегія запозичення (освоєння виробництва високотехнологічної продукції, що вже вироблялась у інших країнах шляхом використання власної дешевої робочої сили та наявного науково-технічного потенціалу), стратегія нарощування (прискорення власного науково-технічного потенціалу, залучення іноземних вчених і конструкторів).

Як спонукальні чинники інноваційної активності виділяють внутрішні: мають внутрішню об'єктивну (зокрема, зміна застарілого устаткування, освоєння нових видів продукції, модернізація і диверсифікація виробництва, завоювання місця на ринку, виробництво конкурентоздатної продукції) і суб'єктивну природу (тобто, прагнення працівників реалізувати свій творчий потенціал, освоєння нових професій, навичок, піднесення іміджу організації) та зовнішні – умови, які підприємці часто не можуть змінити, але мають їх прогнозувати (або передбачати), оскільки вони істотно впливають на інноваційну діяльність. До останніх, зокрема, відносяться чинники прямого впливу (пряме дотаційне фінансування, кооперація наукових та учбових закладів з підприємствами і організаціями, поліпшення матеріального стимулювання наукових працівників, створення спеціальних програм, проектів) та непрямого впливу (а саме, законодавчі норми, лібералізація податкової і амортизаційної політики, антимонопольне законодавство, створення соціальної інфраструктури).

Формування внутрішніх спонукальних мотивів здійснюється досить індивідуально для кожного окремого підприємства, організації, фірми. Проте внутрішні спонукальні мотиви часто виявляються мало дієвими, що відбувається в більшості випадків, адже великі успішні підприємницькі структури, які досягають стійкого тривалого розвитку і переваг на ринку, часто схильні до консерватизму в інноваційній політиці. Тоді вирішальними стимулами можуть бути причини зовнішнього змісту, які зумовлені заходами економічної політики держави.

Аналіз інноваційної активності вітчизняних підприємств дозволяє виділити дві групи факторів, перешкоджаючих реалізації спроможності суб'єктів господарської діяльності до інноваційного розвитку:

- стримуючих інноваційний розвиток (низький рівень технічної і технологічної бази виробництв, нестача кваліфікованих спеціалістів у сфері інноваційного менеджменту, відсутність власних фінансових ресурсів, низька інвестиційна привабливість підприємств, нерозвиненість сегменту ринку інноваційної продукції);
- знижуючих ефективність стратегії, орієнтованої на інноваційний розвиток і пов'язаних з низькою інноваційною спроможністю національної інноваційної системи, реалізація якої має бути забезпечена ефективною державною політикою в аспекті інноваційному, інвестиційному, науково-технічному та екологічному.

Використання ринкових механізмів варто пов'язати з формуванням платоспроможного попиту на інновації. Фактори формування такого попиту, як передумови інноваційного розвитку підприємств, доцільно розподілити на три групи:

- зовнішні, що мають сприяти акумулюванню накопичень для їх подальшого спрямування на фінансування інноваційної діяльності за рахунок власних коштів самих підприємств;
- фактори, що забезпечували б доступ підприємств до інвестиційних та кредитних ресурсів;
- фактори, що зменшували б ризик фінансових вкладень в інноваційно-інвестиційні проекти.

Важливе значення має відводитись факторам організації взаємозв'язків між покупцем та продавцем інноваційної продукції до котрих відноситься: мотивація до комерціалізації нових знань; формування інституту інноваційних суб'єктів, здатних до комерціалізації інновацій; створення розгалуженої мережі агенцій технологічного трансферу і національних патентних банків даних; створення інформаційної системи, що підвищувала б поінформованість потенційних споживачів інноваційної продукції про наявні на ринку та потрібні їм інновації; підготовка кадрів для інноваційної сфери.

Висновки. У сучасних умовах розвитку економіки необхідність вирішення проблем, пов'язаних з інноваційною діяльністю в Україні набуває особливого значення, оскільки Україна має негативну динаміку в галузі інновацій. Та без здійснення державою рішучих кроків і дій у напрямку стимулювання інноваційної діяльності ці питання залишаються невирішеними. Держава як організатор і координатор структурних зрушень має створювати умови для активізації національного науково-технічного потенціалу й інноваційної діяльності, впровадження нових технологічних укладів, подолання розриву між наукою і виробництвом, забезпечення реального трансферу технологій. В Україні необхідно найближчим часом на загальнодержавному й регіональному рівнях здійснити комплекс заходів з організаційно-економічного, фінансового і правового забезпечення, створення й ефективного стимулювання інноваційних структур, які в інших країнах демонструють позитивні результати щодо інноваційної діяльності.

Для реалізації зазначеного необхідно:

1) збільшувати обсяги фінансового забезпечення інноваційної діяльності, наукових розробок. Фінансування наукових програм з державного бюджету мають носити адресний характер (повинні фінансуватись найперспективніші проекти);

2) вдосконалити нормативно-правову базу державного регулювання та стимулювання інноваційної сфери;

3) створити сприятливі умови для формування ефективно діючої інвестиційної політики.

Головним завданням інноваційної політики держави є забезпечення збалансованої взаємодії наукового, технічного і виробничого потенціалів, розробка та впровадження механізму активізації інноваційної діяльності суб'єктів підприємництва, поширення інновацій в усіх сферах національної економіки.

Комплексність фундаментальних та прикладних досліджень, які здатні сформувати кластери базисних інновацій та виступати каталізаторами інноваційного розвитку, сприятиме підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних підприємств.

Література

1. Економіка й організація інноваційної діяльності : підручник / за ред. О. І. Волкова, М. П. Денисенка. – К. : ВД “Професіонал”, 2004. – 479 с.
2. Про інноваційну діяльність : ЗУ // Урядовий кур'єр. – 2002. – 7 серп.
3. The Global Competitiveness Report 2006–2007 / World Economic Forum. – [http // www. Forum.org](http://www.Forum.org).
4. <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Денисенко М. П. Стратегічна місія інноваційної діяльності та шляхи її активізації / М. П. Денисенко, Я. В. Риженко // Проблеми науки. – 2007. – № 6. – С. 10–16.
6. Інноваційний розвиток промисловості України / О. І. Волков, М. П. Денисенко, А. П. Гречан ; під ред. О. І. Волкова, М. П. Денисенка. – К. : КНТ, 2008. – 648 с.

УДК 331.101

О. І. ГОНЧАР, С. Г. ПАРАСКА
Хмельницький національний університет

РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ ТА ДЕМОГРАФІЧНИЙ ВПЛИВ НА НИХ

Проаналізовано проблеми формування трудових ресурсів в Україні, в тому числі – демографічні проблеми та підходи щодо їх раціонального використання.

The problems of formation of human resources including demographic issues and approaches to their management in Ukraine are analyzed.

Постановка проблеми. Проблеми раціонального використання трудового потенціалу в Україні набувають особливої актуальності у зв'язку із поглибленням кризових тенденцій. Крім того, беручи до уваги невтішні демографічні показники, політичну нестабільність, незахищеність населення у зв'язку з недосконалим законодавством, існуючими проблемами щодо його дотримання, зумовлюють необхідність досліджень та обґрунтування практичних рекомендацій щодо оптимізації впливу на процеси формування та раціонального використання трудових ресурсів.